

12

แรงงานต่างด้าวในภาคประมง
กับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

Foreign Workers in Fishing Industry
and Cultural Violence

วราภรณ์ มนต์ไทรเวศย์*

Varapon Montrivade

* นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์การแพทย์และ
สาธารณสุข คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งตอบคำถามหลักที่ว่า “อะไรคือความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ทำให้ความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ที่กระทำต่อแรงงานต่างด้าวที่ทำงาน และอาศัยอยู่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมประมงกลายเป็นเรื่องธรรมดาที่ยอมรับได้” โดยพิจารณาผ่านการทำงานที่เชื่อมประสานของ “สามเหลี่ยมความรุนแรง” ซึ่งได้แก่ ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม โดยใช้ข้อมูลเอกสารและงานภาคสนาม ณ ชุมชนปากน้ำชุมพร ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 และ ณ ชุมชนบ้านอ่าวน้อย ตำบลอ่าวน้อย อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า อุดมการณ์หรือมายาคติที่ว่าด้วยความเป็นอื่น อคติทางชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ การสร้างชาติ และการแสวงหาประโยชน์ของผู้คนในชนชั้นที่แตกต่าง คือ “ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม” ที่ผลักดันให้เกิดความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ที่กระทำต่อแรงงานต่างด้าว กลายเป็นเรื่องธรรมดาที่ยอมรับได้

คำสำคัญ: แรงงานต่างด้าวในภาคประมง, ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

A b s t r a c t

This article aims to find out why the concept of “cultural violence” makes direct and structured violence against foreign fishing workers acceptable? The researcher used the concept of “the violence triangle” as a framework to conceptualize the data from documents and anthropological fieldwork. The fieldwork in this study consisted of observations and interviews with foreign workers and local people in two fishing communities. The first community was located in Chumphon province in March 2007, and the second one was situated in Prachuap Khiri Khan province in March 2011. The results of this study indicated that cultural violence is acceptable the Thai fishing industry because of 1) the other 2) the ethnocentric 3) the history of nation building and 4) the exploitation of people in different socioeconomic classes. These are the mechanism that make Thai people feel it is acceptable to use violence against foreign workers.

Keywords: Foreign Workers in Fishing Industry, Cultural Violence

แรงงานต่างด้าวในภาคประมง กับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

วารสาร ณ มนต์ไตรเวศย์

บทนำ

วันหนึ่งในฤดูร้อนปี พ.ศ. 2550 เหตุการณ์ที่กระตุ้นความกลัวของหญิงท้องแก่ชาวพม่าให้พินคินมาได้เกิดขึ้น เมื่อนักศึกษากลุ่มหนึ่งได้เดินหลงเข้าไปในย่านห้องเช่าของเธอ เธอผู้พูดภาษาไทยได้ซัดจิงถูกชวนคุยเรื่องชีวิตของแรงงานต่างด้าวอยู่นาน จนใกล้เวลาจะลากลับ ได้มีตำรวจนายหนึ่งเดินรีเข้ามาที่ห้องเช่าของเธอ ยืนขวางประตู พร้อมพูดจาเสียงดังข่มขู่หญิงสาวชาวพม่า ความว่า “...มาถามอะไรพวกนี้ ทำไมไม่มาหาทางไล่พวกเนี้ยออกไปให้หมด แย้งงานคนไทย ออกลูกมาเต็มไปหมด เด็กๆ พวกเนี้ย อย่งที่อยู่ห้องนะ อย่งจะเหยียบให้ไล่เส็ดให้หมด สร้างปัญหาให้บ้านเมือง...”¹ คำพูดข่มขู่ของตำรวจในห้องที่ปากน้ำชุมพรได้ทำให้การสนทนาเกี่ยวกับชีวิตที่ถูกกดขี่ของเธอและเพื่อนแรงงานหยุดชะงักลงในทันที พร้อมสีหน้าของหญิงสาวชาวพม่าที่ซีดเผือดลง เธอไม่กล้าพูดจาอะไรในขณะตำรวจนายนั้นยังคงเดินวนเวียนไปมาหน้าห้องเช่า และจ้องมองเธอและกลุ่มนักศึกษาตลอดเวลา บทสนทนาที่จำต้องจบลงอย่างไม่เต็มใจและแฝงไว้ซึ่งความกลัว ได้ส่งผลให้ในวันถัดมาหญิงสาวพม่าเลือกที่จะปิดห้องเช่าหนีหน้ากลุ่มนักศึกษา ทั้งที่ก็ได้สันตหมายว่าสามารถมาพูดคุยกับเธออีกครั้งได้

¹ ข้อมูลภาคสนาม มีนาคม พ.ศ. 2550 ณ ชุมชนปากน้ำชุมพร จังหวัดชุมพร

แม้ไม่ได้พูดตรงๆ ว่าต้องการอะไร หากแต่ในบริบทที่พอจะเข้าใจได้
ว่าเป็นการชี้แจงให้เธอกลับ เพื่อที่จะได้ไม่กล้าพูดอะไรๆ เกี่ยวกับปัญหาแรงงาน
ที่หญิงสาวคนนี้รับรู้ การแสดงออกทางวาจาและท่าทางที่บ่งบอกถึงความ
นึกคิดที่ตำราของผู้นั้นมีต่อแรงงานต่างด้าว เป็นหนึ่งในผลผลิตทางวัฒนธรรม
ที่เกิดจากความพยายามของผู้คนในการจัดจำแนกบุคคลที่อยู่โดยรอบออกเป็น
เป็นกลุ่มๆ เป็นลำดับหรือขั้น เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ตามความหมายที่ตน
กำหนดให้ หรือแสดงท่าทีตามที่ได้คิดคำนึงไว้ว่าจะปฏิบัติกับกลุ่มเหล่านั้น
การแสดงออกถึงความรุนแรงที่มีต่อกัน ทั้งทางตรงและเชิงโครงสร้างที่กด
ทับกันและกันหรือกดทับผู้อื่น ได้นำไปสู่การยอมรับในความรุนแรงว่าเป็น
วัฒนธรรมหรือการกระทำที่ชอบธรรม นั่นคือการเกิดขึ้นของความรุนแรง
เชิงวัฒนธรรม ที่ทำให้แรงงานต่างด้าวกลายเป็นเหยื่อของการถูกกดขี่ และ
ผู้คนในสังคมไทยมีความชอบธรรมในกดขี่แรงงานเหล่านั้น ผ่านความคิด
ความเชื่อที่ว่าการทำงานร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ หรือการแสวงหา
ประโยชน์จากร่างกายของแรงงานต่างด้าวไม่ใช่เรื่องที่ผิด

ดังปรากฏในการศึกษาของ กฤตยา อาชวนิจกุล, ทริส โคอาร์ท และ
นิน นิน ไพน์ (2543) ที่ได้ชี้ให้เห็นรูปแบบของความรุนแรงทางตรงที่แรงงาน
ชาวพม่าจำต้องเผชิญไว้ได้น่าสนใจ นั่นคือ 1) การเผชิญความทารุณในฐานะ
ผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และ 2) การถูกละเมิดจากนายจ้างและ

การค้าแรงงาน โดยในส่วนของกรณีพิพาทความทารุณในฐานะผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายนั้น การถูกจับกุม กักขัง และส่งกลับ เป็นความกลัว และเป็นสิ่งที่ผู้อพยพกังวลมากที่สุด จากข้อเท็จจริงไม่ใช่ทุกคนที่ถูกจับจะถูกกักขังทั้งหมด ตำรวจไทยมักจะจับและปล่อยผู้อพยพ ถ้าผู้อพยพยอมจ่ายเงินตามจำนวนที่ขอ “เช้าวันหนึ่งก่อนสว่างตำรวจจู่โจมสถานที่ทำงานของผม พวกเราถูกจับไปรวม 15 คน ถ้าผมมีเงิน 2,200 บาท ผมก็จะถูกปล่อย เพราะผมไม่มีเงินผมจึงต้องติดคุก ผมอยู่ในคุกเกือบสามเดือน และถูกส่งกลับไปบริเวณชายแดนที่จังหวัดตาก คุกที่ผมอยู่มีชาวฉานและชาวพม่าเกือบทั้งหมด สภาพคุกแย่มาก ไม่มีอาหารเพียงพอสำหรับทุกคน แต่ละคนได้รับน้ำวันละ 7 ขันต่อวัน ไม่มีที่นอน ผ้าห่ม หรือมุ้ง มันแออัดมาก ทุกคนก็ต้องนอนกินและปัสสาวะในห้องเดียวกัน มีการขโมยและปล้นกันต่อหน้าต่อตา โดยแก๊งค์ขนาดใหญ่ในห้องขัง ไม่มีใครทำอะไรได้ ถ้าไวเวียก็จะถูกเตะและตี ผมเสียเสื้อผ้าไปชุดหนึ่ง นาฬิกาเรือนหนึ่ง และถูกตีหลายที ผมเห็นหญิงสาวหน้าตาดีหลายคนถูกตำรวจเรียกออกไป พวกเธอออกไปหลายวัน และบางคนก็ไม่ได้กลับมา พวกตำรวจบอกว่าพวกเธอถูกนำไปทำงานบ้าน หลังจากที่ผมออกมาจากคุก ผมอ่อนเพลียมาก ผมค่อยๆ ฟื้นจากอาการเพลียทีละน้อย และกลับไปเชียงใหม่เพื่อทำงานอีกครั้ง” ชายชาวฉาน อายุ 24 ปี ทำงานก่อสร้างในจังหวัดเชียงใหม่

ส่วนของการถูกละเมิดจากนายจ้างและการค้าแรงงาน แรงงานอพยพมีประสบการณ์จากนายจ้างคนไทยทั้งด้านร้ายและด้านดี คือ ด้านหนึ่งเป็นภาพของนายจ้างที่โกงค่าแรง ทำทารุณกรรมบังคับใช้แรงงาน นำไปขายและละเมิดทางเพศ อีกด้านหนึ่งเป็นภาพของนายจ้างที่รับผิดชอบเรื่องความปลอดภัยและสุขภาพของคนงาน และให้ความช่วยเหลือเมื่อเดือดร้อนในกลุ่มที่มีประสบการณ์กับนายจ้างที่เลวร้ายนั้น ผู้อพยพไม่มีทางที่จะร้องทุกข์หรือเอาผิดกับนายจ้างได้ หนทางเดียวที่ทำได้คือการหนีไปจากสภาพเลวร้ายนั้น ซึ่งภายใต้สภาวะวิกฤติเศรษฐกิจนี้ โอกาสการถูกจ้างงานก็ลดน้อยลง เป็นเหตุให้ทางเลือกของแรงงานอพยพที่จะหลุดพ้นไปจากสภาพการถูก

ละเมิดสิทธิต่างๆ มีน้อยลงไปด้วย “นายจ้างและภรรยาใจดี แต่น้องชายของภรรยาที่เคยมาเยี่ยมเวลามหาวิทยาลัยปีถัดมาก็จะจับโน่นจับนี่ของฉันทัน เขาจะแกล้งทำเป็นล้อเล่นโดยการแตะบริเวณที่ลับเฉพาะของฉันทัน ฉันทันกลัวเขามากเลยขอให้หัวหน้าคนงานที่เป็นคนพม่าแต่งงานกับฉันทัน เดียวนี้ไม่มีปัญหาแล้ว” หลิงซามออยู่อายุ 22 ปี ทำงานในไร่ในจังหวัดระนอง²

หากความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม คือ ผลผลิตทางวัฒนธรรมที่ปรากฏเห็น หรือเป็นความคิดรวบยอดต่อการแสดงออกหนึ่งที่สังคมยอมรับว่ากระทำได้โดยไม่ผิดแปลก แล้วอะไรคือสิ่งที่ทำให้ความรุนแรงเหล่านี้ได้รับการยอมรับ หรืออะไรเป็นเหตุปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ความรุนแรงเหล่านี้เกิดขึ้น นั่นคือสิ่งที่น่าสงสัยและน่าทำความเข้าใจ ดังกรณีของแรงงานต่างด้าวในภาคประมง ความรุนแรงโดยตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ล้วนมีสิ่งที่เป็นเหตุปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความรุนแรงกำกับอยู่ ซึ่งความสงสัยใคร่รู้ในประเด็นปัญหาเหล่านี้ได้นำผู้เขียนไปสู่ความพยายามในการแสวงหาคำตอบว่า “อะไรคือความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ทำให้ความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่กระทำต่อแรงงานต่างด้าวที่ทำงานและอาศัยอยู่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมประมง กลายเป็นเรื่องธรรมดาที่ยอมรับได้” โดยเริ่มพิจารณาจากหลักการของแนวคิด และงานวรรณกรรมที่มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เพื่อขยายความเข้าใจในแนวคิดดังกล่าว ประกอบการนำเสนอประสบการณ์ภาคสนามที่บอกเล่าที่ความรุนแรงที่แรงงานต่างด้าวได้ประสบ ก่อนจะนำกรอบแนวคิดและประสบการณ์ภาคสนามมาวิเคราะห์ให้เห็นเหตุปัจจัยของปัญหาดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น

² กฤตยา อาชวนิจกุล, ทวีศ โคออร์ท และนิน นิน โพน, เรื่องเพศอนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง: ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543), 119-124.

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม: หลักคิด

หากพิจารณาในหลักคิดที่ว่าด้วยความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ก็จะพบหลักการที่น่าสนใจ เช่นที่ **ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์** (2539) ได้อธิบายความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า คือ แง่มุมของวัฒนธรรมที่ทำให้ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (structural violence) ซึ่งได้แก่ การกดขี่ การเอาใจเอาเปรียบต่างๆ และการใช้ความรุนแรงทางตรงกลายเป็นเรื่องธรรมดาหรือยอมรับได้ในสังคม อิทธิพลของปัจจัยทางวัฒนธรรม ทำให้คนในสังคมมองไม่เห็นว่าการปฏิบัติต่างๆ อย่างที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่เป็นความรุนแรง³

Johan Galtung (1990) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ถูกให้นิยามว่าเป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้ เพื่อทำให้ความรุนแรงกลายเป็นเรื่องชอบธรรม โดยตรงหรือผ่านทางรูปแบบของโครงสร้าง ปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในวิถีชีวิต เช่น ศาสนา และอุดมคติ ภาษาและศิลปะ วิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์และวิทยาศาสตร์ปกติ เป็นเครื่องแสดงความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ที่ถูกนำมาใช้เพื่อทำให้ความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างกลายเป็นสิ่งที่ยุติธรรม และชอบด้วยกฎหมาย ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม จะมีความสัมพันธ์กันอยู่เสมอ โดยแบ่งเป็นลำดับขั้น คือ ระดับล่างสุด คือ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ลำดับขั้นขึ้นมา คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เช่น รูปแบบการเอาใจเอาเปรียบ ภาวะเหนื่อยล้า เป็นต้น และลำดับขั้นบนสุด คือ ความรุนแรงทางตรง คือ การก่ออาชญากรรมโดยเผ่าพันธุ์มนุษย์ในการต่อต้านสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นในธรรมชาติ และด้วยความสัมพันธ์กันไปไม่จบสิ้นระหว่างความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงทางตรงนี้เอง จึงได้

³ งามศุภร์ รัตนเสถียร, *วัฒนธรรมความรุนแรงในสังคมไทย*, เข้าถึงเมื่อ 31 มีนาคม 2554, เข้าถึงได้จาก http://www.peace.mahidol.ac.th/th/index.php?option=com_content&task=view&id=193&Itemid=155

ชื่อว่า “สามเหลี่ยมความรุนแรง”⁴

นอกจากนี้ **อานันท์ กาญจนพันธุ์** (2549) ได้ชี้ถึงรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้งและรุนแรงเชิงโครงสร้างมาจากวิถีคิดที่เรียกว่า “อคติทางชาติพันธุ์” ซึ่งหมายถึง การใช้มุมมองของตัวเองไปอธิบายคนอื่น โดยไม่ยึดถือความแตกต่างของชีวิตผู้คนที่แตกต่างจากตน จึงถือเป็นสาเหตุสำคัญของการก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย เพราะว่าวัฒนธรรมนั้นแท้จริงแล้วเป็นเรื่องของความหลากหลาย วิถีคิดในทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่ง คือเรื่องของความคิด “การมองเป็นอื่น” ซึ่งเกิดจากการมองเห็นคนอื่นเหมือนไม่ใช่คน หรือก็คือการเห็นตัวเองเป็นคนอยู่คนเดียว นอกจากนี้ยังมีมุมมองที่เรียกว่า “เส้นผมบังภูเขา” ซึ่งหมายความถึง การยึดติดกับอะไรบางอย่าง โดยไม่ยอมเขยื้อนสายตาไปทางอื่น ความคิดแบบนี้จึงเป็น “วิถีคิดเชิงเดียว” คือการมองอะไรต่างๆ จากมุมมองที่คับแคบ ขณะที่โลกปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่ผู้คนกลับยึดติดกับบางสิ่งบางอย่างอย่างหนักแน่นมาก จนทำให้เกิดปัญหาสองอย่าง คือ เกิดอคติ และการมองคนเป็นอื่นไปหมด ประการสุดท้ายเป็นวิถีคิดลึๆ ที่ซ่อนอยู่ภายใต้ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรง ซึ่งก็คือ “การติดกับดักของคู่ตรงข้าม” หมายถึง การยึดติดกับความคิดสองอย่างที่อยู่ตรงข้าม เช่น ด้านหนึ่งให้ความสำคัญกับความคิดเรื่องของรัฐ แต่อีกด้านหนึ่งเน้นชุมชน หรือการติดกับดักของคู่ตรงข้ามอื่นๆ เช่น คู่ระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ ที่คู่จะเป็นคู่ตรงข้ามกันหรือไปด้วยกันไม่ได้ เป็นต้น ซึ่งถ้าหากยึดติดกับความคิดเช่นนี้ ความขัดแย้งจะกลายเป็นความรุนแรงโดยทันที เพราะความคิดเช่นนี้จะนำไปสู่ทางตัน ทำให้หาทางออกไม่ได้⁵

⁴ Johan Galtung, “Cultural Violence,” *Journal of Peace Research* 27,3 (1990): 291-305.

⁵ อานันท์ กาญจนพันธุ์, *วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจในเศรษฐกิจไร้วัฒนธรรม*, (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2549), 141-143.

อนุช อาภาภิรม (2543) ได้ชี้ให้เห็นว่าจากการตรวจสอบข่าวความรุนแรงในสื่อมวลชน ก็สามารถเข้าใจความรุนแรงได้อย่างง่ายๆ ว่า หมายถึงการใช้กำลังคุกคามหรือทำร้าย เพื่อควบคุมหรือครอบครองบุคคลหรือทรัพย์สิน อย่างไรก็ตามความรุนแรงมีความซับซ้อนกว่านั้น คานธี ผู้นำทางการเมืองชาวอินเดีย และผู้เผยแพร่ลัทธิอหิงสาหรือความรุนแรงที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งในศตวรรษที่ 20 ได้ชี้ให้เห็นว่ามีความรุนแรงที่แฝงเร้นหรือแบบไม่ต้องลงมือทำก็ก่อความรุนแรงได้ทั่วทั้งสังคม ความรุนแรงแบบนี้บางที่เรียกว่าความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งคานธีเรียกว่าความผิดพลาด 7 ประการของโลก แนวคิดนี้เปิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับความรุนแรงและมีอิทธิพลต่อนักคิดนักเขียนตะวันตกอย่างสูง เช่น ดร.สตีเฟน อาร์. โคเวย์ (Stephen R. Covey) นักปรัชญาทางการจัดการที่มีชื่อเสียงระดับโลกชาวสหรัฐฯ เมื่อเขียนหนังสือชื่อการนำแบบมีหลักการ (Principle Centered Leadership) ได้นำแนวคิดความผิดพลาด 7 ประการของคานธีมาเขียนเป็นบทที่ 7 ทั้งบทชื่อ บาปหนัก 7 ประการ (Seven Deadly Sins) ซึ่งได้แก่ 1) ความไม่มั่งคั่งโดยไม่ทำงาน (Wealth without Work) 2) ความเพลิดเพลินโดยขาดความสำนึกผิดชอบ (Pleasure without Conscience) 3) ความรู้ที่ขาดหลักความประพฤติ (Knowledge without Character) 4) การพาณิชย์ที่ขาดศีลธรรม (Commerce without Morality) 5) วิทยาศาสตร์ที่ปราศจากความเป็นมนุษย์ (Science without Humanity) 6) การสักการะที่ปราศจากการเสียสละ (Worship without Sacrifice) และ 7) การเมืองที่ปราศจากหลักการ (Politics without Principle) ความรุนแรงแบบไม่ต้องลงมือนี้อาจแบ่งตามอารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมเป็น 5 กลุ่มด้วยกัน กลุ่มแรก ได้แก่ ความโกรธ ซึ่งมีทั้งความโกรธที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรม กลุ่มที่สอง ได้แก่ ความเกลียด ซึ่งมีทั้งด้านความเกลียดต่อบุคคล และความเกลียดต่อการกระทำ กลุ่มที่สาม ได้แก่ อคติ ซึ่งมีอคติทางเพศ ทางเชื้อชาติ และทางผิว กลุ่มที่สี่และกลุ่มที่ห้า ได้แก่ การเก็บกดและการกดขี่ ซึ่งมีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และการเมือง ความผิดพลาดหรือบาป

ทั้งเจ็ดดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวเนื่องทั้งทัศนคติ ค่านิยมของบุคคล ไปจนถึง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ-การเมือง-สังคม เป็นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่ดูปกติ แต่เมื่อรวมกันเข้าก็เป็นความรุนแรงทางโครงสร้าง ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะแก้ไข ทำให้ปัญหาความรุนแรงที่ดูง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น ความรุนแรงในครอบครัว หรือความรุนแรงในโรงเรียนกลายเป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยากไปด้วย และดูเหมือนว่าเราอาจจะไม่สามารถเอาชนะหรือแปรเปลี่ยนวัฒนธรรมแห่งความรุนแรงให้เป็นวัฒนธรรมแห่งสันติภาพได้หากไม่ได้แก้ไขความผิดพลาดหรือบาปทั้งเจ็ดนี้⁶

ส่วน Paul Farmer (1996) ได้ชี้ให้เห็นถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นกับคนชายขอบ บนพื้นฐานของความทุกข์ทรมานที่กลุ่มคนดังกล่าวได้รับ ความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานของแต่ละคนไม่เท่ากัน และจะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมวัฒนธรรม แต่ทุกคนรู้ว่าความทุกข์ทรมานมีอยู่จริง เช่น การกระทำรุนแรงทางเพศ การทำร้ายร่างกาย คนโดนข่มขู่ ความรุนแรงทางเพศ ล้วนถือเป็นรูปแบบความรุนแรงและความทุกข์ทรมานที่คนส่วนใหญ่รับรู้และเข้าใจตรงกัน รูปแบบความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นนั้นนำไปสู่คำถามที่สำคัญว่าใครที่ได้รับความทุกข์ทรมานมากที่สุด และความทุกข์ความเจ็บปวดนี้เกิดจากอะไรและจะอยู่กับเราไปอีกนานเท่าใด เช่น การศึกษาของนักมานุษยวิทยาที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บปวดจากความยากจน นักมานุษยวิทยาจะต้องศึกษาจากชีวประวัติของบุคคลและสังคมโดยรวม โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงพลังทางสังคม วิธีการหรือกลไกใดที่ก่อร่างความทุกข์ทรมานจนฝังลึกลงไปในระดับบุคคล⁷

ทั้งนี้ความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมล้วนทำให้เกิดความรุนแรงทางตรง หากแต่ความรุนแรงเชิงโครงสร้างจะไม่

⁶ อนุช อาภาภิรม, *ฉกความรุนแรงในยุคโลกาภิวัตน์* (กรุงเทพฯ: สถาบันวิสิทธรศน์, 2543), 11-17.

⁷ Paul Farmer, "On Suffering and Structure Violence: A View from Below," *Daedalus* 125, 1 (1996): 261-283.

ปรากฏผู้กระทำ หรือถ้าปรากฏผู้กระทำอาจไม่รู้ว่าเป็นสิ่งที่ผิดก็เป็นได้ เพราะถูกขัดเกลามาให้เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง รวมไปถึงผู้ถูกกระทำก็ ไม่รู้สักว่าได้รับการกระทำ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างมีรูปแบบ ลักษณะที่รับรู้ได้ทั่วไป โครงสร้าง ความรุนแรงทำให้คนกลุ่มหนึ่งมีอำนาจในการทำความรุนแรง หรือเป็นโครงสร้างที่กระตุ้นให้เกิดความรุนแรงได้ ส่วน ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงยากที่สุด เพราะเป็นความคิดหรือความเชื่อทางปรัชญาในการดำรงชีวิตที่ผู้คนยอมรับและปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ เช่น ในประเทศไทยผู้ติดเชื่อเอดส์ที่เป็นหญิงหรือมีฐานะยากจน จะไม่ได้รับการดูแล เป็นต้น

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม: วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการรวบรวมวรรณกรรมที่บอกเล่าถึงความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงทางตรง ซึ่งสะท้อนเหตุการณ์ กระบวนการ และการผลิตซ้ำความรุนแรงที่มีต่อแรงงานต่างด้าว ได้ชี้ให้เห็นถึงการมีอยู่ของอคติทางชาติพันธุ์ ความเกลียดความกลัว และการมุ่งแสวงหาเอาประโยชน์จากชนชั้นที่ต่ำกว่า ที่ทำให้ผู้คนในสังคมไทยเชื่อว่าตนเองมีอำนาจชอบธรรมในกระทำ ความรุนแรงทางตรง การเอาเปรียบในเชิงโครงสร้าง และผลิตซ้ำการมีอคติทางชาติพันธุ์ต่อแรงงานต่างด้าว

ความเกลียดความกลัวและอคติทางชาติพันธุ์เป็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ซึ่งได้รับการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง และส่งต่อไปยังการรับรู้ของผู้คนในสังคมไทย ผ่านการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และการรับข้อมูลข่าวสารที่มีนัยของการเชิดชูความเป็นคนไทย และการมุ่งมองคนกลุ่มอื่นๆ ที่แตกต่างจากคนไทยหรือความเป็นคนไทยว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมที่ต้องระแวดระวังสงสัย ได้กลายเป็นความเชื่อที่ยังรากลึกลงไปจิตใจของผู้คนจนไม่สามารถทำให้แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับแรงงานทั้งที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศ และที่เป็นผู้คนจากประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงเป็นไปในเชิงบวก หรือตั้งอยู่บนความเสมอภาคและความเห็นอก

เห็นใจกัน เห็นได้จากการศึกษาของ พุทธณี กางกั้น (2544) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้คนในสังคมไทยมีทัศนคติเชิงลบต่อคนพม่ามาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว ผ่านเรื่องเล่าและระบบการศึกษาในเรื่องประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยพม่าเผาเมือง และปล้นสะดมแก้วแหวนเงินทองกลับไปยังพม่า และภายหลังจากการเปิดรับแรงงานต่างด้าวให้เข้ามาทำงานแทนแรงงานคนไทย การผลิตซ้ำความเกลียด ความกลัวในแรงงานต่างด้าว ก็ได้ปรากฏผ่านข้อมูลข่าวสารหรือหน้าหนังสือพิมพ์เรื่อยมาในเรื่องความโหดร้ายของแรงงานต่างด้าว ที่มีเหมารวมในช่วงแรกๆ ว่าเป็นแรงงานชาวพม่าที่กระทำต่อนายจ้าง เช่นการปล้น การฆ่าที่โหดเหี้ยม ซึ่งในทางหนึ่งได้ทำให้คนไทยเกลียดกลัวในแรงงานพม่ามากขึ้น และอีกทางหนึ่งในนามของการป้องกันตัวจากความเชื่อในความโหดร้ายของแรงงาน ผู้คนจำนวนมากเลือกที่จะใช้ความรุนแรงทางตรงเพื่อจัดการกับความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ตกอยู่ภายใต้การผลิตซ้ำของความกลัว⁸

ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ อติศร เกิดมงคล (2546) ได้กล่าวถึง “อคติทางเชื้อชาติ” อันเป็นผลผลิตจากการกระทำทางประวัติศาสตร์ ที่ได้สร้างและผลิตซ้ำความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมไทย และแรงงานข้ามชาติให้เป็นไปในทิศทางที่ไม่ค่อยดีนัก ประกอบกับการไม่สามารถสื่อสารระหว่างกันได้ แรงงานข้ามชาติในวัยของการเป็นคนในประเทศที่เคยเป็นศัตรู และการมีสถานทางสังคมที่ต่ำกว่า จึงได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นภัยอันตรายกับสังคม เป็นบุคคลอันตราย เป็นตัวแพร่โรคร้าย และจากการมีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย เมื่อแรงงานเหล่านี้ถูกกระทำ การให้ต้องเป็นผู้เสียหาย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมักกละเลยที่จะแก้ไขปัญหา บ้างก็มองว่าเป็นเรื่องปกติ ขณะที่บางคนมองว่าแรงงานเหล่านี้ไม่ควรจะได้รับการคุ้มครองสิทธิใดๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการคุ้มครองสิทธิแรงงาน การสร้างอคติผ่านสื่อต่างๆ ทั้งของรัฐและสื่อมวลชน ได้ทำหน้าที่ตอกย้ำและผลิตซ้ำ รวมทั้งสร้างความชอบธรรมให้แก่นโยบาย

⁸ พุทธณี กางกั้น, “พม่า: รากอันหยั่งลึกของการไม่เป็นชาว,” ใน *ชาวที่ไม่เป็นชาว*, ธนาพล อิวสกุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2544), 101-104.

ควบคุมปกครองมาโดยตลอด ในขณะที่เดียวกันก็ได้สร้างสังคมแห่งความหวาดกลัวให้เกิดขึ้น คนไทยหวาดกลัวและรังเกียจแรงงานข้ามชาติ ส่วนแรงงานข้ามชาติก็หวาดกลัวและหวั่นวิตกต่อความไม่พอใจของคนไทย อดติต่อแรงงานข้ามชาติ ทำให้คนไทยสังคมไทยได้เก็บเอาความเมตตาธรรม ศีลธรรม ซึ่งเป็นแง่มุมที่จรรโลงสังคมไว้ในล้นชักเมื่อต้องเผชิญหน้าหรือรับรู้เรื่องแรงงานข้ามชาติ?

ส่วนของระบบคิดที่หน่วยงานราชการมีต่อแรงงานต่างด้าวนั้นก็มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นรากฐานสำคัญที่มีผลการกำหนดนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีอยู่ของแรงงานต่างด้าว และการเร่งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องสิทธิความเป็นมนุษย์ของแรงงานต่างด้าวในแบบที่ไม่เหลื่อมล้ำหรือแตกต่างจากแรงงานชาวไทย เช่นที่การศึกษาของ กฤตยา อาชวนิจกุล (2544) ได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบวิธีคิดของภาคราชการส่วนใหญ่ยังมองการเข้ามาของแรงงานต่างชาติ โดยเฉพาะจากประเทศพม่าไปในลักษณะเหยียดชาติพันธุ์ กล่าวคือมีเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการอื่นจำนวนหนึ่งยังคงมองว่า แรงงานอพยพเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย จึงไม่สมควรที่รัฐจะจัดการจดทะเบียน และให้บริการต่างๆ ทั้งสิ้น รวมถึงตั้งคำถามต่อเจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการที่เสนอให้รัฐบาลคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของแรงงานอพยพว่าเป็นคนไม่รักชาติ นอกจากนี้ยังมีสื่อของรัฐที่ชักจูงให้เห็นว่าแรงงานเหล่านี้เป็นภัยต่อบ้านเมืองให้จ้างแรงงานไทยดีกว่า หนังสือพิมพ์บางฉบับยังไปไกลถึงขนาดยุให้คิดย้อนไปถึงตั้งแต่พม่ามาเผาเมืองศรีอยุธยา และว่าแรงงานเหล่านี้กำลังจะมายึดเมืองไทยต้องลงมือทำอะไรสักอย่างเพื่อต่อต้าน เป็นต้น กระแสของแนวคิดเหล่านี้ แม้ยังไม่แพร่ไปสู่สังคมไทยโดยทั่วไป แต่ก็เป็นสัญญาณอันตรายที่รัฐบาล

⁹ อดิศร เกิดมงคล, “การคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติ: แนวคิด นโยบาย และอดีตแห่งรัฐ” ใน มุ่งหาแสงตะวัน ชีวิตของเหล่าประชาชนรากหญ้าจากประเทศพม่า ที่มาเป็นแรงงานผิดกฎหมายในประเทศไทย, พรสุข เกิดสว่าง, เขียน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2546), 172-181.

ควรทำความเข้าใจเรื่องนี้โดยด่วน เพราะอาจเป็นชนวนนำไปสู่ความรุนแรงทางชาติพันธุ์ที่สังคมไทยไม่เคยเผชิญมาก่อน ในขั้นต้นตำสฤตรัฐควรเร่งทำความเข้าใจว่า การเป็นผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย มิได้หมายความว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคน นายจ้างบางคน และคนไทยบางคน จะกระทำการใดๆ ที่จะละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานแรงงานอพยพอย่างไรก็ได้¹⁰

และจากความเชื่อว่าคนไทยอยู่เหนือชนชาติที่แวดล้อม นอกจากจะทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยยึดมั่นในการจำต้องมีอยู่ของความรุนแรงทางตรงที่กระทำต่อแรงงานในชนชั้นที่ต่ำกว่าหรือแตกต่างจากตน การแสวงหาเอาประโยชน์จากแรงงานต่างด้าว ซึ่งถือได้ว่าเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างก็เป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมไทยมองเห็นเป็นความธรรมดา/ความชอบธรรมที่สามารถกระทำได้ ดังปรากฏในการศึกษาของ **อดิศร เกิดมงคล** (2546) ได้กล่าวถึง “สิทธิแรงงาน” และ “สิทธิในร่างกายและทรัพย์สิน” ของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งก็คือการที่แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน ทั้งในเรื่องค่าแรงขั้นต่ำ ชั่วโมงการทำงาน และวันหยุด และในความเป็นจริงแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ได้ค่าแรงต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำมาก ขณะที่ต้องทำงานหนัก และไม่สามารถปฏิเสธการทำงานนอกเวลาได้ ค่าจ้างของแรงงานมักถูกหักเป็นค่าจัดทำใบอนุญาตทำงาน หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ หลายครั้งพบว่าแรงงานมักได้รับค่าจ้างต่ำกว่าที่ตกลงกันไว้และได้ค่อนข้างช้า ไม่สม่ำเสมอ หรือบางครั้งไม่ได้เลย เมื่อแรงงานทักท้วงต่อนายจ้างก็มักถูกปฏิเสธ รวมทั้งถูกทำร้ายร่างกายและถูกเลิกจ้าง บางรายใช้วิธีการแจ้งความให้ตำรวจเข้าจับกุมแรงงานในข้อหาหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย นายจ้างมักจะใช้ความเป็น “คนต่างด้าว” “คนผิดกฎหมาย” มาเป็นเครื่องมือที่ใช้ควบคุมแรงงานมิให้มีอำนาจต่อรอง หรือปกป้องสิทธิของตนเองได้

¹⁰ กฤตยา อาชวนิจกุล, “ปัญหาการจัดการผู้อพยพจากประเทศพม่า,” ใน **ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ**, อัมพร จิรัฐติกร, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544), 132-166.

และจากการที่แรงงานข้ามชาติถูกให้นิยามว่าเป็นบุคคลที่ผิดกฎหมาย และด้อยค่า นายจ้างจึงมักอ้างความชอบธรรมในการทำร้ายร่างกายแรงงานข้ามชาติ เมื่อมีข้อขัดแย้งหรือมีปัญหาในการทำงาน ความรุนแรงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม หรือทำให้แรงงานปฏิบัติตามหรือลดอำนาจการต่อรองของแรงงานลง หากเป็นแรงงานหญิงข้ามชาติก็มีความเสี่ยงที่จะถูกล่วงละเมิดทางเพศ นอกจากนี้แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่มักจะพบกับปัญหาในเรื่องการถูกรีดไถจากเจ้าหน้าที่รัฐ แม้หลายคนจะเป็นแรงงานที่ได้รับการอนุญาตให้ทำงานได้ แต่นั่นก็ไม่ได้เป็นหลักประกันใดๆว่าจะไม่ถูกรีดไถหรือเรียกรับเงินจากเจ้าหน้าที่รัฐ สิ่งที่สำคัญและน่าสนใจ คือ การไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานข้ามชาติที่เข้าสู่กระบวนการขออนุญาตทำงานตามนโยบายของรัฐ ได้ส่งผลให้แรงงานข้ามชาติส่วนหนึ่งปฏิเสธกระบวนการจดทะเบียนขออนุญาตทำงาน และเข้าสู่การจ้างงานอย่างไม่ถูกต้อง ซึ่งนั่นหมายถึงกระบวนการในการเฝ้าติดตามควบคุมของรัฐก็กระทำได้ยากมากขึ้นไปด้วย¹¹

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม: ประสบการณ์ภาคสนาม

การมุ่งมองให้เห็นความเชื่อมโยงของความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และการกระทำของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ที่ได้สร้างและผลิตซ้ำความเกลียด ความกลัวที่มีต่อแรงงานต่างด้าวให้เกิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรมไทย งานเขียนชิ้นนี้ได้หยิบยกกรณีศึกษาข้อมูลจากการออกภาคสนามในชุมชนประมงสองแห่ง ที่มีการใช้ประโยชน์จากแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะแรงงานชาวพม่าเป็นอย่างมาก และเป็นพื้นที่ที่ปรากฏมีความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้น โดยในพื้นที่แรก คือ ชุมชนปากน้ำชุมพร จังหวัดชุมพร และพื้นที่ที่สอง คือ ชุมชนบ้านอ่าวน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

¹¹ อดิสร เกิดมงคล, “การคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติ: แนวคิด นโยบาย และอคติแห่งรัฐ”, 172-181.

ข้อมูลจากการออกภาคสนาม ณ ชุมชนปากน้ำชุมพร จังหวัดชุมพร เมื่อต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 ได้ทำให้เห็นแง่มุมชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในภาคประมงและครอบครัวที่อยู่ในพื้นที่ปากน้ำชุมพร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานพม่า ที่เดินทางเข้ามาโดยเส้นทางเกาะสอง-ชุมพร และกาญจนบุรี-ชุมพร นอกจากนั้นก็มีแรงงานเขมร มอญ และลาว แรงงานต่างด้าวเหล่านี้ ถือเป็นแรงงานสำคัญในภาคประมงและกิจการที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เนื่องจากภายหลังเหตุการณ์พายุไต้ฝุ่นเกย์พัดเข้าถล่มจังหวัดชุมพร ในปี พ.ศ. 2532 แรงงานอีสาน ซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ในภาคการประมงขณะนั้นล้มตายลงจากภัยพิบัติดังกล่าวเป็นจำนวนมาก และทำให้ในพื้นที่ปากน้ำชุมพรขาดแคลนแรงงานสำหรับการทำประมงขนาดใหญ่ แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานแทนแรงงานไทยเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเถื่อนที่ไม่มีบัตร แต่มีบัตรเฉพาะกิจที่เป็นเสมือนใบเบิกทางให้แรงงานต่างด้าวสามารถทำงานในพื้นที่ได้ ซึ่งจะออกให้โดยกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ได้รับประโยชน์จากการมีอยู่ของแรงงานต่างด้าว บัตรเฉพาะกิจนี้แตกต่างจากบัตรที่หน่วยของรัฐออกให้ เนื่องจากเป็นบัตรที่ใช้ได้เฉพาะในพื้นที่ปากน้ำชุมพร โดยนายจ้างหรือเจ้าของเรือประมงจะเป็นฝ่ายจัดหาและหักค่าใช้จ่ายจากค่าจ้างของแรงงานต่างด้าวในทุกเดือนๆ 1,000 บาท

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานต่างด้าวกับนายจ้างหรือเจ้าของเรือที่เป็นคนไทย แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ค่อนข้างเกรงใจคนไทยที่อยู่ในพื้นที่ และไม่กล้าสร้างปัญหาให้ คนไทยในพื้นที่ก็ค่อนข้างจะปรับตัวให้เข้ากับกรรมมีแรงงานต่างด้าวอยู่ในพื้นที่ ร้านค้าต่างๆ หันมาขายสินค้าตามความต้องการของแรงงานต่างด้าว มีการนำยารักษาโรคและเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันจากพม่าเข้ามาขาย ป้ายประกาศต่างๆ เขียนด้วยภาษาพม่าเป็นหลัก ลูกจ้างในร้านค้าต่างๆ ก็เป็นแรงงานหญิงชาวพม่าที่พูดภาษาไทยได้ดี คนในพื้นที่ได้ประโยชน์จากการทำบ้านเช่า แม้อูเหมือนว่าคนในพื้นที่จะไม่มีรังเกียจการมีอยู่ของแรงงานต่างด้าว แต่ช่องว่างในความสัมพันธ์ของคนไทยกับแรงงานต่างด้าวยังมีอยู่ คนในพื้นที่มักแสดงความรำคาญในพฤติกรรม

ของแรงงานต่างด้าว ดังเช่นเมื่อแรงงานต่างด้าวขึ้นฝั่ง เวลาว่างส่วนใหญ่มักใช้ไปกับเกาะกลุ่มพูดคุยตามถนนหรือตามร้านสนู้กเกอร์ บ้างก็เกาะกลุ่มร้องเพลงคาราโอเกะเสียงดัง บ้างก็ไปเที่ยวร้านอาหารโอเกะ (เที่ยวผู้หญิง) เวลาเดินไปไหนก็บัวนน้าหมากรุกสกปรกเลอะเทอะไปทั้งชุมชน

ในส่วนของนายจ้างก็ต้องใช้กำลังและอำนาจในการควบคุมแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ กล่าวคือ เจ้าของเรือหรือไต่ก้งเรือซึ่งเป็นคนไทยยังใช้ “พระเดช” ในการควบคุมแรงงานต่างด้าวมากกว่า “พระคุณ” พวกเขาไม่ค่อยไว้ใจแรงงานต่างด้าวนัก เห็นได้จากเมื่อออกเรือไต่ก้งจะพกปืนไว้ข้างตัว และแทบจะไม่ออกจากแก๊งเรือซึ่งเป็นห้องควบคุม การควบคุมสั่งการทำผ่านหัวหน้าคนงานที่พูดภาษาไทยได้ การฆ่ากันตายในเรือเป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะในกรณีที่เรือประมงนั้นจ้างกลุ่มแรงงานที่มีความขัดแย้งกัน เช่น แรงงานพม่ากับแรงงานเขมร แรงงานพม่ากับแรงงานมอญ แรงงานพม่าด้วยกันเองแต่มาจากคนละท้องถิ่น เป็นต้น ดังเหตุการณ์หนึ่งที่ได้ประสบในวันท้ายของการออกภาคสนาม ณ ชุมชนปากน้ำชุมพร กล่าวคือ คี้นั้นเป็นคืนที่เรือประมงส่วนใหญ่เริ่มออกเรือหาปลาอีกครั้งหลังได้หยุดพัก สาวพม่าท้องแก่ที่เราได้คุยด้วยเมื่อหลายวันก่อนกับแฟนของเธอได้มายืนเกาะรั้วบริเวณที่พักของเรา การทอดสายตามองถนนหนทางได้ทำให้เราเห็นเธอ และวิ่งไปหาเพื่อพูดคุยว่ามายืนทำอะไร สาวพม่าท้องแก่คนนั้นพูดว่ามารอรับเพื่อนพม่าที่ถูกแทงในเรือที่เพิ่งออกไปเมื่อตอนเย็นๆ และกำลังถูกส่งกลับเข้ามารักษาที่โรงพยาบาลชุมชนปากน้ำชุมพร แฟนของเธอที่เป็นเหมือนคนดูแลเพื่อนแรงงานเลยมารอรับ ซึ่งไม่นานนักสิ่งที่เราได้เห็น คือ รถมอเตอร์ไซด์ซ้อนสามที่ขับเข้ามาด้วยความเร็ว มีแรงงานพม่าที่ถูกแทงนั่งอยู่ตรงกลางและมีคนนั่งประกบท้ายมาด้วย แรงงานคนนั้นอยู่ในสภาพหมดสติ คอพับชบอยู่บนหลังคนขับ และมีเลือดชุ่มตัว การสนทนาของเราจึงจบลงเพราะหญิงสาวคนนั้นและแฟนของเธอต้องรีบไปดูคนเจ็บ ซึ่งนั่นคือสิ่งที่ได้เห็นกับตาและเป็นเครื่องยืนยันถึงสิ่งที่หญิงสาวได้บอกกับเราไว้ก่อนหน้านี้ว่า แรงงานที่นี้ทะเลาะกันบ่อยและฆ่ากันตายเป็นว่าเล่น ในส่วนของแพทย์และพยาบาล

ที่นี้เองก็ไม่ค่อยอยากจะให้บริการสุขภาพหรือรักษาแรงงานเหล่านี้ แต่ก็เลี้ยงไม่ได้ เพราะมีแรงงานต่างด้าวเดินทางเข้ามารักษาดูแล สิ่งที่กระทำตอบโต้ก็คือการแสดงผ่านท่าทางหรือคำพูดที่บ่งบอกถึงความรังเกียจ

ในส่วนชีวิตของหญิงสาวท้องแก่คนนี้ก็มีความน่าสนใจ เธอเล่าว่าเธอเข้ามาทำงานที่ปากน้ำชุมพรนี้ตั้งแต่ยังเป็นเด็กสาวที่กำลังก้าวเข้าสู่วัยรุ่น เธอทำงานอยู่ที่ร้านกาแฟในตลาดที่ใครๆ ต่างก็รู้จัก เธออยู่ทำงานที่นั่นมานานจนพูดและฟังภาษาไทยได้ดี เธอบอกว่าเจ้าของร้านดีก็ลูกจ้างซึ่งส่วนใหญ่เป็นหญิงสาวชาวพม่ามาก แต่สิ่งที่ทำให้เธออึดอัดใจกับเป็นตำรวจในพื้นที่ ที่มีกรรมาธิการกับพวกเธอเหมือนวัตถุทางเพศ ผ่านคำพูดลามกอนาจารต่างๆ ที่พวกเขาคิดว่าพวกเธอไม่เข้าใจ (ทั้งที่ในความเป็นจริงเธอเข้าใจภาษาไทย แต่ก็ต้องอดกลั้นหรือแกล้งทำเป็นไม่รู้ไว้) และการกระทำที่ข่มขู่ให้พวกเธอกลัว เช่นที่ผู้เขียนได้พบจากประสบการณ์ตรง ดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ในบทเปิดเรื่อง ทั้งที่ในความเป็นจริงตำรวจเหล่านี้ เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการมีอยู่ของแรงงานต่างด้าว ผ่านส่วยที่นายจ้างจ่ายให้ (ซึ่งก็คือเงินที่หักจากค่าจ้างแรงงานต่างด้าว) เมื่อถามต่อว่าโดนเขาทำอย่างไรแล้ว ทำไมยังทนอยู่ทำไมไม่กลับพม่า หญิงสาวตอบกลับมาว่าที่พม่าน่ากลัวกว่านี้ ถ้าทหารพม่ารู้ว่าเรามีเงินทองจะมาปล้นเอาไปหมด ฆ่ากันตาย หรือข่มขืนก็ง่ายกว่าที่นี้และไม่มีใครจัดการ อยู่ที่นี่ถ้าไม่ทำตัวมีปัญหา ก็ไม่เป็นไร อย่างเจ้านายเก่าก็ยังให้ความช่วยเหลืออยู่บ้าง เธอจึงสบายใจที่จะอยู่ที่ปากน้ำชุมพรมากกว่าจะกลับบ้าน เมื่อถามว่าเมื่อคลอดลูกแล้วเธอจะทำอย่างไร เธอก็ตอบว่าจะเลี้ยงสักปีสองปี แล้วจะส่งกลับไปให้พ่อแม่ที่พม่าเลี้ยง เพราะอยู่ที่นี้เด็กๆ ก็ไม่มีโอกาสได้เรียน และเป็นภาระของพ่อแม่ คนไทยเองก็ไม่อยากให้ลูกหลานของตนมาสัมผัสกับลูกหลานชาวพม่า¹²

อีกประสบการณ์หนึ่งที่บอกเล่าถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับแรงงานต่างด้าว เป็นสิ่งที่ผู้เขียนได้รับรู้จากการออกภาคสนาม ณ ชุมชนบ้านอ่าว

¹² ข้อมูลภาคสนาม มีนาคม พ.ศ. 2550 ณ ชุมชนปากน้ำชุมพร จังหวัดชุมพร

น้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนประมงขนาดเล็ก ที่มีท่าเทียบเรือประมงขนาดใหญ่ และแพปลาหลายแห่ง การเป็นท่าเทียบเรือสำคัญทำให้ชุมชนแห่งนี้เป็นที่หยุดพักของแรงงานต่างด้าวที่มาจับเรือประมง พื้นที่ริมหาดส่วนใหญ่ นอกจะเป็นแพปลา โรงน้ำแข็ง และร้านค้า ที่ชาวประมงขนาดเล็กจากพื้นที่ใกล้เคียงมาพักกินข้าวและอาบน้ำในตอนเช้า ยังมีร้านค้าโอเอเคหลายสิบร้าน ที่เป็นแหล่งบันเทิงของแรงงานต่างด้าว ริมหาดจึงมักเป็นพื้นที่ความรุนแรงระหว่างแรงงานต่างด้าวด้วยกันเอง และระหว่างแรงงานต่างด้าวกับคนไทย เจ้าของถิ่น กล่าวคือ แรงงานต่างด้าวที่ขึ้นฝั่งมาเที่ยวร้านคาราโอเกะ ซึ่งมีสาวลาวเป็นสาวนั่งเครื่องหรือขายบริการทางเพศ (ลับๆ หรือแอบทำ) มักทะเลาะกันเองจนถึงฆ่ากันตาย เพราะแย่งสาวคาราโอเกะ ชาวบ้านหลายต่อหลายคนได้อยู่ร่วมในเหตุการณ์ฆ่ากันตายเหล่านี้มาหลายครั้ง ในส่วนความรุนแรงที่กระทำโดยคนในพื้นที่นั้น มักเกิดจากการที่แรงงานต่างด้าวขึ้นมาเที่ยว แล้วกระทำการแหกกฎที่ชุมชนนี้ตั้งไว้ เช่นในร้านคาราโอเกะ จะขายได้แต่เหล้าจะขายบริการทางเพศไม่ได้ ซึ่งบางครั้งที่อาสาสมัครชุมชนหรือตำรวจบ้านออกตรวจแล้วพบว่ามีบริการทางเพศ พวกเขาจะมีอำนาจในการสั่งปิดร้าน และจับทั้งคนซื้อและคนขายได้ หรือบางกรณีแรงงานกินเหล้าเมาและก่อความวุ่นวายในชุมชน ห้ามแล้วก็ยังไม่ฟังไม่เชื่อ ตำรวจบ้านก็สามารถจัดการแรงงานเหล่านี้ได้โดยไม่ต้องพึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังคำบอกเล่าของตำรวจบ้านคนหนึ่งถึงสิ่งที่เขาเคยทำเมื่อแรงงานต่างด้าวที่ขึ้นฝั่งมาก่อปัญหา “...ยิงตายมาหลายรายแล้ว พวกเมาแล้วป่วน พูดไม่รู้เรื่อง ตำรวจแถวนี้ถ้าเขาได้ยิงเสียปืน แล้วถ้าเขารู้ว่าทางเรายิง เขาไม่ถามไม่จัดการ เขาให้เราจัดการเอง เขารู้ว่าเราจัดการใคร พอตายแล้วพวกมุลินีก็มาเก็บไป...”¹³

¹³ ข้อมูลภาคสนาม มีนาคม พ.ศ. 2554 ณ ชุมชนบ้านอ่าวน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แรงงานต่างด้าวในภาคประมงกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมและประสบการณ์ตรงจากภาคสนาม ทำให้พอจะมองเห็นเค้าโครงของเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการก่อเกิดและการผลิตซ้ำความรุนแรง ทั้งทางตรง เชิงโครงสร้าง และเชิงวัฒนธรรม สิ่งที่น่าสนใจจากการพิจารณาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับแรงงานต่างด้าว ทั้งที่เกิดขึ้นโดยฝีมือของคนไทยและแรงงานต่างด้าวด้วยกันเอง พอจะทำให้มองเห็นเหตุปัจจัยอันเป็นที่มาของความรุนแรงได้ดังนี้

หากพิจารณาจากแบบแผนความสัมพันธ์ของมนุษย์ การแสดงพฤติกรรมทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ล้วนมีนัยยะความหมายของการกระทำนั้นๆ ความรุนแรงทางตรงทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ล้วนก็มีนัยยะความหมายของการแสดงออกเช่นกัน ด้วยเหตุของการกระทำนั้นเป็นได้ทั้งการกระทำในทันทีทันใดเพื่อป้องกันตัว และการใช้กำลังคุกคามหรือทำร้ายเพื่อควบคุมหรือครอบครองบุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น¹⁴ ซึ่งในกรณีของแรงงานต่างด้าว คือ การทะเลาะเบาะแว้งระหว่างแรงงานต่างด้าวด้วยกัน ทั้งที่เกิดจากการเขม่นกันเองในแรงงานที่มีชาติพันธุ์ต่างกันหรือในเรื่องผู้สาว (การแย่งสาวร้านคาราโอเกะ) ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้กำลังหรืออาวุธต่อสู้กันจนบาดเจ็บหรือล้มตาย และการใช้กำลังของคนไทยในพื้นที่ เพื่อควบคุมหรือยุติการทะเลาะวิวาทของแรงงานต่างด้าว เช่นที่ตำรวจบ้านกล้าที่จะยิงแรงงานต่างด้าวที่ลงจากเรือประมงมาเที่ยวร้านคาราโอเกะแล้วเมาป่วนสร้างความรำคาญให้กับชาวบ้านโดยไม่ต้องเกรงกลัวความผิด หรือการที่ได้ก่งเรือประมงพกปืนติดตัวไว้ตลอดเพื่อข่มขู่ให้แรงงานต่างด้าวกลัว

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าความรุนแรงทางตรงคือผลที่ปรากฏเห็น โดยมีความรุนแรงเชิงโครงสร้างและเชิงวัฒนธรรมเป็นตัวกำกับ และผลิตให้กระบวนการของสร้างและผลิตซ้ำความรุนแรงทั้งหมดเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่รู้จบ การมองหาเหตุปัจจัยในเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความรุนแรง

¹⁴ อนุช อาภาภิรม, *ฉากความรุนแรงในยุคโลกาภิวัตน์* (กรุงเทพฯ: สถาบันวิสิทธรรม์, 2543), 17.

ในกรณีของแรงงานต่างด้าว จึงเป็นการมองหาโครงสร้างทางสังคมที่กดทับ บีบบังคับให้คนไทยต้องกระทำรุนแรงกับแรงงานต่างด้าว กล่าวคือ ในบริบท ที่อุตสาหกรรมประมงเป็นหนึ่งในที่มาของรายได้หลักของประเทศ ระบบ เศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นการผลิต เพื่อขายได้กระตุ้นและเปิดโอกาสให้ นายทุนแสวงหาประโยชน์จากร่างงานราคาถูกได้อย่างถึงที่สุด แต่จากการ ที่ประมงเป็นหนึ่งในงานหนักที่แรงงานไทยไม่นิยมทำ ประกอบกับภาย หลังพายุไต้ฝุ่นเกย์ถล่มภาคใต้ ทำให้แรงงานไทยในภาคประมงขาดแคลน ได้ส่งผลให้ความต้องการแรงงานต่างด้าวในภาคประมงเพิ่มสูงขึ้น แรงงาน ต่างด้าวราคาถูกที่ไม่ปฏิเสธงานหนักที่กดขี่ความเป็นมนุษย์จึงถูกแสวงหา เข้ามาใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิต “ความพยายามในการสร้างความมั่งคั่งของ นายทุน” ที่ถูกหมายรวมไปถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงเป็น เหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นายทุนจำต้องใช้ประโยชน์จากร่างงานต่างด้าวจนถึง ที่สุด จนหลงลืมหรือมองข้ามสิทธิความเป็นคน ที่ไม่ควรถูกทารุณด้วยงาน ที่หนักและเสี่ยง ที่ควรได้รับสิทธิแรงงานไม่แตกต่างจากที่แรงงานไทยได้ รับ หรือไม่ควรถูกนายจ้างขัดขวางการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพตามสิทธิ (กรณีแรงงานในระบบ) ผ่านการข่มขู่จะไม่ให้ค่าจ้างหากขาดงาน แรงงาน ต่างด้าวที่ถูกขูดรีดแสวงหาประโยชน์เสียยิ่งกว่าแรงงานไทย จากค่าแรงที่ ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำที่แรงงานไทยได้รับ และไม่ได้รับสวัสดิการทางด้าน สุขภาพใดๆ จากนายจ้าง จึงจำต้องมีชีวิตอยู่บนความทุกข์ทรมานที่กดกร่อน ร่างกายและจิตใจ

การแสวงหาประโยชน์จากช่องโหว่ของกฎหมายโดยหน่วยงานของ รัฐในพื้นที่ที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมาก เช่นชุมชนริมทะเลที่ มีการทำประมงหรืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง คือ ความรุนแรง เชิงโครงสร้างหนึ่งที่เกิดขึ้นจาก “ความต้องการสร้างความมั่งคั่งร่ำรวยและ ความมั่นคงทางอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ” ผ่านการอุปโลกน์อำนาจชอบ ธรรมให้ตนเองและพวกพ้อง ในการเรียกรับส่วยแรงงานจากนายจ้างหรือ เจ้าของเรือที่ต้องการใช้ประโยชน์จากร่างงานต่างด้าว ซึ่งเงินส่วยที่จ่ายกัน

จริงๆ นั่นก็คือเงินที่นายจ้างหักเอาจากค่าจ้างที่น้อยนิดของแรงงานต่างด้าว ดังกรณีบัตรเฉพาะกิจในพื้นที่ปากน้ำชุมพรที่นายจ้างหักจากค่าจ้างแรงงานเดือนละ 1,000 บาท และการแสดงออกถึงอำนาจที่มีเหนือกว่าแรงงานต่างด้าว ผ่านการกระทำต่างๆ ที่มุ่งข่มขู่ให้เกรงกลัว หรือการล่วงละเมิดทางเพศ ผ่านคำพูดหรือท่าที ดังกรณีของสาวพม่าที่อังกะหน้ำตาดี ที่ถูกตำรวจในพื้นที่พูดสวนลามมาโดยตลอด ตั้งแต่เป็นลูกจ้างในร้านกาแฟในตลาดปากน้ำชุมพร จนเมื่อเธอแต่งงานและตั้งท้องก็ยังไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปจากการล่วงละเมิดของตำรวจเหล่านี้

“อคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อแรงงานต่างด้าว” หรือการมองชนชาติอื่นที่ไม่ใช่พวกตัวว่าต่ำกว่า โดยเฉพาะกรณีของแรงงานที่มาจากประเทศพม่า เป็นอีกเหตุปัจจัยหนึ่งที่น่าสนใจมาสู่การแสดงออกที่รุนแรง กระบวนขัดเกลากทางสังคมผ่านสถาบันต่างๆ อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันสื่อสารมวลชน ฯลฯ ล้วนได้ร่วมมือกันสร้างระบบคิดในเรื่องความเป็นอื่นให้เกิดขึ้น เห็นได้จากเมื่อมีการเปิดประเด็นให้พูดหรือแสดงความคิดเห็นที่มีต่อแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะแรงงานชาวพม่า สีหน้าและอารมณ์ของคนไทยส่วนใหญ่ล้วนบ่งบอกถึงความรู้สึกรังเกียจ เกลียด และกลัว โดยอัตโนมัติ ทั้งที่คนไทยบางคนก็ไม่เคยมีประสบการณ์ตรงจากการดำเนินชีวิตที่ต้องสัมผัสกับแรงงานต่างด้าว แล้วอะไรคือสิ่งที่ทำให้คนไทยเหล่านั้นรังเกียจแรงงานพม่าเป็นอย่างมาก คำตอบที่ดูจะสมเหตุสมผลหนึ่ง คือ ระบบคิดที่ถูกปลูกฝังมาโดยตลอดให้ต้องรังเกียจผ่าน “บทเรียนประวัติศาสตร์” ที่มีชาวไทยเป็นตัวเอก มีกลุ่มคนจากพม่าเป็นตัวร้ายอันดับหนึ่ง และเพื่อนบ้านที่อยู่รอบๆ ประเทศไทยเป็นตัวร้ายอันดับรองลงมา

“ความเป็นอื่น” ซึ่งเป็นความคิดที่แบ่งแยกและมองตัวเราเหนือกว่าคนอื่น ในส่วนหนึ่งคือความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ถูกส่งต่อกันมาเป็นทอดๆ จากแรงงานไทย ที่ถูกกลุ่มคนหรือชนชั้นนำในสังคมที่มีอำนาจเหนือกว่ากดขี่กดทับไปสู่แรงงานต่างด้าว ทั้งที่หากมองในมุมของผู้ที่ต้องอยู่ร่วมในชะตากรรมของการกดทับจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและพลังอำนาจหรือ

การปกครองที่เหนือกว่าเหมือนกัน หากตัดเรื่องประวัติศาสตร์สร้างชาติ “พม่าเผาไทย” ไปเสีย แรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวก็น่าจะเข้าอกเข้าใจกัน แต่ในความเป็นจริงแรงงานไทยกลับเลือกที่จะกดทับแรงงานต่างด้าวให้อยู่ต่ำลงไปอีก เนื่องจากอคติทางชาติพันธุ์หรือความคิดในเรื่องความเป็นอื่นที่ฝังรากลึก ที่ทำให้เรามองใครต่อใครที่ไม่ใช่พวกเรา คือคนที่ด้อยค่าหรือเป็นศัตรูที่น่ารังเกียจ ความรุนแรงที่แรงงานต่างด้าวเผชิญในนัยยะหนึ่ง จึงเป็นผลจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่แรงงานหรือคนไทยต้องเผชิญมาก่อนที่ถูกส่งต่อไปยังแรงงานต่างด้าว ซึ่งเป็นเหยื่อของความรุนแรงที่อยู่ในลำดับล่างสุด และจำต้องเป็นเหยื่อเช่นนั้น เพราะประวัติศาสตร์สร้างชาติและการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้คนไทยเกลียดและกลัวแรงงานต่างด้าว

ความชอบธรรมในการกระทำรุนแรง ทั้งทางตรงและในเชิงโครงสร้างต่อแรงงานต่างด้าว ผ่านการสร้างและผลิตซ้ำระบบคิด และการกระทำที่กดขี่กดทับ หรือลดคุณค่าความเป็นคน คือ ผลผลิตทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ผู้คนในสังคมไทยสามารถจัดการความสัมพันธ์ระหว่างตนกับกลุ่มคนที่ถูกนิยามว่าเป็นอื่นได้ตามที่สังคมต้องการ ทั้งที่หากพิจารณาแบบแผนความสัมพันธ์ของมนุษย์ตามหลักการที่ควรจะเป็น ความชอบธรรมในการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ที่ดีและไม่ดี ล้วนสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมและเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ และการคัดสรรของผู้คนในสังคมว่าจะเลือกมีความสัมพันธ์ในทิศทางไหนกับคนกลุ่มใด ซึ่งในความเป็นจริงของบริบทสังคมที่ซับซ้อนและมุ่งแสวงประโยชน์ในทุกๆ กิจกรรม คงปฏิเสธไม่ได้ว่าแทบจะไม่มีกิจกรรมใดที่เราได้คิดหรือตัดสินใจทำด้วยตนเอง ด้วยทุกวันนี้เราแทบไม่ต้องคิดว่าจะเดินไปทางไหน หรือจัดทำที่กับใครอย่างไร เพราะมายาคติที่ผู้นำทางความคิดและการเมือง ได้ยึดเยียดใส่เข้าไปในความนึกคิดของเราอย่างต่อเนื่องโดยที่เราแทบจะไม่รู้ตัว ผ่านสื่อประเภทต่างๆ ที่ชวนให้เชื่อโดยไม่ตั้งคำถามนั้น ได้เข้าควบคุมและจัดการให้เราสามารถจัดทำหรือปฏิบัติต่อ “คนอื่น” ได้ในทันทีตามทิศทางที่อำนาจที่เหนือกว่าต้องการ

การผลิตซ้ำความรุนแรงทั้งทางตรงและในเชิงโครงสร้างที่คนไทยยอมรับโดยดุษณี และไม่เคยตั้งคำถามต่อความรุนแรงเหล่านั้นที่กระทบโดยตรงกับแรงงานต่างด้าว หรืออาจเคยตั้งคำถามแต่ก็เลี่ยงที่จะตอบอย่างเปิดเผยจริงใจ เพราะกลัวจะเสียประโยชน์จากการชุดรีดแสวงหา จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ถูกผลิตซ้ำจากการปิดหูปิดตาไม่กล้ามอง ยังคงดำรงและยังรากลึกลงไปในสังคมไทย สุดท้ายเมื่อความเป็นอื่น อคติทางชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์การสร้างชาติ การเอารัดเอาเปรียบแรงงานต่างด้าว ยังไม่ถูกแก้ไขบนพื้นฐานของความเข้าใจ ใส่ใจ และเป็นธรรม ความรุนแรงทางตรง เชิงโครงสร้าง และเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งแสวงหาก็คงไม่มีวันหมดไปจากสังคมไทย ผลในท้ายสุด คือ แรงงานต่างด้าวยังคงเป็นเหยื่อของความรุนแรงรูปแบบต่างๆ เรื่อยไป

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล. “ปัญหาการจัดการผู้อพยพจากประเทศพม่า.” ใน **ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ**, 132-166. อัมพร จิรัฐติกร, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544.
- กฤตยา อาชวนิจกุล, ทริส โคเอทท์ และนิน นิน โพน์. **เรื่องเพศอนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง: ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.
- งามศุภร์ รัตนเสถียร. **วัฒนธรรมความรุนแรงในสังคมไทย**. เข้าถึงเมื่อ 31 มีนาคม 2554. เข้าถึงได้จาก http://www.peace.mahidol.ac.th/th/index.php?option=com_content&task=view&id=193&Itemid=155
- พุทธณี กางัน. “พม่า: รากอันหยั่งลึกของการไม่เป็นชาว.” ใน **ชาวที่ไม่เป็นชาว**, 101-104. ธนาพล อิวสกุล, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2544.
- ภาควิชามานุษยวิทยา. **การศึกษาภาคสนามทางมานุษยวิทยา ชุมชนปากน้ำชุมพร ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร**. กรุงเทพฯ: ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร (วังท่าพระ), 2550.
- อดิศร เกิดมงคล. “การคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติ: แนวคิด นโยบาย และอคติแห่งรัฐ.” ใน **มุ่งหาแสงตะวัน ชีวิตของเหล่าประชาชนรากหญ้าจากประเทศพม่า ที่มาเป็นแรงงานผิดกฎหมายในประเทศไทย**, 172-181. พรสุข เกิดสว่าง, เขียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2546.
- อนุช อาภาภิรม. **จากความรุนแรงในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิสิทธธรรณ, 2543.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. **วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจในเศรษฐกิจไร้วัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คอปไฟ, 2549.
- Galtung, Johan. “Cultural Violence.” **Journal of Peace Research** 27,3 (1990): 291-305.
- Farmer, Paul. “On Suffering and Structure Violence: A View from Below.” **Daedalus** 125,1 (1996): 261-283.

ข้อมูลภาคสนาม

1. มีนาคม พ.ศ. 2550 ณ ชุมชนปากน้ำชุมพร ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
2. มีนาคม พ.ศ. 2554 ณ ชุมชนบ้านอ่าวน้อย ตำบลอ่าวน้อย อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์